

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

วิทยาการเป็นต้นธารแห่งความเจริญก้าวหน้าทุก ๆ ด้านในชีวิต ผู้หวังความก้าวหน้า จึงต่างก็พยายามแสวงหาวิทยาการกันตามกำลังสติปัญญาสามารถของตน ๆ เมื่อความตื่นตัวทาง การศึกษาของประชาชนมีมากขึ้นเท่าใด รัฐบาลก็ต้องเพิ่มภาระหน้าที่ในการจัดการศึกษาให้มากขึ้นเป็นทวีคูณ มิฉะนั้นแล้วประชากรของประเทศก็จะคอยพัฒนาซึ่งเป็นผลให้ประเทศพลอยค่อย พัฒนาไปด้วย (อติศักดิ์ ทองบุญ 2522: 163) การพัฒนากำลังคนเป็นกระบวนการสร้างความ สามารถของคนในสังคมโดยใช้การศึกษาและการฝึกอบรมจากสถาบันอย่างมีแบบแผนในทุกระดับ เพื่อพัฒนาปรับปรุงคุณภาพของประชากรให้มีคุณค่าทั้งด้านวิชาการ วัฒนธรรม ศิลปกรรม จรรยา ระเบียบวินัย ขนบธรรมเนียมประเพณีอันดีงาม รวมทั้งด้านฝีมือและการทำงาน การศึกษาจะเป็น เครื่องมือสำคัญในการผลิตประชากร ด้วยเหตุนี้ การพัฒนากำลังคนจึงจำเป็นต้องทำการประเมิน ถึงความต้องการทางด้านการศึกษา และการฝึกอบรม ซึ่งกระทำเป็น 2 ทางคือ การประเมิน ด้านสังคม อันมีจุดมุ่งหมายของพัฒนาสังคม การเมือง และวัฒนธรรม ที่มุ่งให้เป็นพลเมืองดี มีสถาบันการ เมืองและสังคมที่มีเสถียรภาพในระบอบประชาธิปไตย กับทำการประเมินด้านกำลังคน อันหมายถึง การพิจารณาความต้องการทางด้านการศึกษา และการฝึกอบรม เพื่อให้สามารถ ผลิตบุคลากร ปฏิบัติงานในโครงการพัฒนา ให้บรรลุเป้าหมายตามที่ต้องการ การประเมิน ด้านสังคมย่อมเกี่ยวโยงถึงด้านศาสนา วัฒนธรรม ศิลปกรรม ประเพณี ในฐานะประเทศไทยเป็น ประเทศที่มีพระพุทธศาสนา เป็นศาสนาประจำชาติ พระพุทธศาสนาย่อมมีบทบาทสำคัญอย่างหนึ่ง ที่จะนำประชากรไปสู่วัฒนธรรม ศิลปกรรม จรรยา ระเบียบวินัย ขนบธรรมเนียมประเพณีอันดีงาม ส่วนการประเมินด้านการศึกษาได้มีการพัฒนาการศึกษาทุกด้าน ทั้งด้านวิชาการ หลักสูตร แบบ เรียน การบริหารการศึกษาทุกระดับ ตั้งแต่ระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษา อาชีวศึกษา ถึง อุดมศึกษา โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านการบริหาร การศึกษาอันเป็นมรรควิธีที่สำคัญในอันที่จะนำ สังคมและโลกไปสู่ความเจริญก้าวหน้า ทั้งยังช่วยชี้ให้ทราบถึงแนวโน้มทั่วไปด้านความเจริญ และ

ความเสื่อมของสังคมด้วย การบริหารการศึกษาจึงมีความสำคัญอย่างยิ่งในการพัฒนาการศึกษา
ทุกด้าน ทุกระดับ (สมพงษ์ เกษมสิน 2513: 4-5)

แต่ในโบราณมา การศึกษาของไทยมีวัดเป็นศูนย์กลาง มีพระภิกษุเป็นครู สอนวิชา
ความรู้ที่เป็นเรื่องปริยัติธรรม ภาษาบาลี ภาษาไทย ตลอดจนศิลปวัฒนธรรมด้านอื่น ๆ นอกจาก
นั้นวัดยังมีบทบาทในทางสังคมด้วย ทั้งนี้เพราะสังคมไทยมี พระพุทธศาสนาเป็นคุณค่าหลัก และ
เป็นรากฐานทางวัฒนธรรม จวบจนมีการปฏิรูปการศึกษาอย่างสมัยใหม่ ทางราชการได้เริ่ม
การประถมศึกษาขึ้นโดยแยกออกจากวัด การศึกษาจึงแยกออกเป็น 2 ระบบ คือ ระบบใหม่
ซึ่งรัฐให้ความสนับสนุน กับระบบเดิมซึ่งไม่ได้รับการสนับสนุนจากรัฐ หากปล่อยให้คณะสงฆ์
จัดการกันเองตามยถากรรม โดยมีชาวบ้านให้ความอุปถัมภ์จุนตามประเพณีนิยมเดิม ผลจาก
การดำเนินนโยบายการศึกษาอย่างไม่เหมาะสมเช่นนี้ ได้ปรากฏให้เห็น เมื่อกาลเวลาผ่านไป
พร้อมกับสังคมปัญหาให้วิวัฒนาการ กล่าวคือ เดิมประชาชนนิยมอุปถัมภ์จุนการศึกษาบาลี เพราะ
นอกจากเป็นการส่งเสริมพระพุทธศาสนาแล้ว ยังเป็นการช่วยเหลือฐานะทางการศึกษาของ
บุตรหลานตนด้วยผู้ได้รับการศึกษาระบบบาลีไม่ว่าจะยากดีมีจน หากลาสิกขาแล้วก็สามารถนำ
ความรู้นั้นไปใช้ประกอบอาชีพรับราชการให้ก้าวหน้ามั่นคงได้แน่นอนหากดำรงสมณเพศสืบไป ก็ได้รับ
การยกย่องอย่างสูง แต่เมื่อรัฐส่งเสริมการศึกษาโดยมิได้จัดให้ทั่วถึง และเสมอภาคได้ตั้ง
เช่นระบบเดิม กับทั้งยังทอดทิ้งและไม่สนับสนุนการศึกษาระบบเดิมซึ่งเป็นหนทางช่วยสร้างความ
เสมอภาคในโอกาสทางการศึกษาได้ทางหนึ่งด้วยทำให้ประชาชนหันมานิยมรับการศึกษารูปแบบใหม่
เพราะเป็นที่มาแห่งความก้าวหน้า (คชภู อังสุเมธางกูร 2526: 18-19) ความเสื่อมของ
บทบาทในทางการศึกษาของสถาบันวัดก็เริ่มปรากฏ การศึกษาทางฝ่ายปริยัติธรรม ซึ่งแต่เดิม
ทางบ้านเมืองเคยให้การยอมรับโดยการเทียบกับการศึกษาวิชาสามัญในบางระดับ ได้รับการ
ยอมรับในสังคมน้อยลง แต่ถึงกระนั้นก็มีปรากฏว่าจำนวนผู้บวชเรียนลดลง สภาพเช่นนี้ชี้
ให้เห็นข้อเท็จจริงประการหนึ่งที่ว่า แม้การศึกษาฝ่ายปริยัติธรรมจะได้รับการยอมรับในสังคม
น้อยลง แต่สำหรับประชาชนในชนบทผู้ซึ่งมีโอกาสน้อยในอันที่จะได้รับการศึกษาในระดับสูงกว่า
การศึกษามัธยมศึกษา ก็ยังคงเห็นว่าการบวชเรียนเป็นทางที่เป็นไปได้อย่างหนึ่ง ที่จะทำให้น
ได้รับการศึกษาสูงขึ้น เพราะอย่างน้อย ถ้าได้ศึกษาเล่าเรียนฝ่ายปริยัติธรรมสูงขึ้น ก็อาจมี
โอกาสศึกษาวิชาสามัญทางโลกได้บ้าง เมื่อมีผู้บวชด้วยจุดประสงค์เช่นนี้อยู่สถาบันสงฆ์ก็ต้อง

คำเนียบบาททางการศึกษา ของคนต่อไป แม้จะไม่ได้ผลดีเท่าที่ควร เพราะขาดการสนับสนุนจากรัฐก็ตาม เมื่อพบบาททางการศึกษาเสื่อมลง และเมื่อการศึกษาคานปรียัติธรรมเองก็ได้รับการยอมรับน้อยลงนั้น วงการบริหารของคณะสงฆ์ได้ตระหนักถึงปัญหาที่กำลังเผชิญอยู่ และได้พยายามหาทางแก้ไขปัญหานั้นด้วย (ชาย โพธิ์สีตา 2522; 29) ความพยายามครั้งสำคัญของคณะสงฆ์ เพื่อให้การศึกษา^{พระ}ระดับสูงขึ้น ทั้งในด้านพระปริยัติธรรมและวิชาสามัญทางโลกแก่พระภิกษุสามเณร อันเป็นการสนองพระราชดำริในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ที่ทรงสถาปนา มหาธาตุวิทยาลัยเมื่อ พ.ศ. 2432 ทรงเปลี่ยนชื่อ มหาธาตุวิทยาลัยเป็น มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เมื่อ พ.ศ. 2439 และพระองค์ทรงสถาปนา มหามกุฏราชวิทยาลัย เมื่อ พ.ศ. 2436 ทรงมีพระราชประสงค์ให้เป็นที่ตั้งศึกษาเล่าเรียน พระไตรปิฎกและวิชาชั้นสูง สำหรับพระภิกษุสามเณร (ประกาศพระราชปรารภในการก่อพระฤกษ์สังฆเสนาสนาราชวิทยาลัย ร.ศ. 115: 265-268) แต่การจัดการศึกษาตามพระราชประสงค์ยังไม่เป็นไปได้ในสมัยนั้น จวบจนกระทั่งถึง พ.ศ. 2489 และ พ.ศ. 2490 ความพยายามของคณะสงฆ์ประสบความสำเร็จในการจัดการศึกษาในรูปของมหาวิทยาลัยสงฆ์ ในปี พ.ศ. 2489 ได้มีการเปิดสภาการศึกษา มหามกุฏราชวิทยาลัยขึ้นที่วัดบวรนิเวศวิหาร และในปี พ.ศ. 2490 ได้มีการเปิดมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยขึ้นที่วัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์ ในฐานะเป็นมหาวิทยาลัยสงฆ์ และต่อมาได้รับคำสั่งมหาเถรสมาคมรับ เป็นการศึกษาของคณะสงฆ์เมื่อวันที่ 16 พฤษภาคม พ.ศ. 2512 (มหาเถรสมาคม 2512: 351-356)

มหาวิทยาลัยสงฆ์ทั้งสองได้พัฒนาการ เป็นไปอย่างช้า ๆ ทั้งในด้านปริมาณและคุณภาพ ถ้าเปรียบเทียบกับมหาวิทยาลัยอื่น ๆ ในกำกับของรัฐก็นับว่าช้ามาก ความพยายามของคณะสงฆ์ที่จะให้มหาวิทยาลัยสงฆ์ดำเนินงานไปได้นั้น ต้องประสบกับปัญหาและอุปสรรคหลายประการ ประการแรก ปัญหาและอุปสรรคในด้านการวางแผนการศึกษา ด้วยเหตุที่รัฐไม่เห็นความสำคัญในการให้การศึกษาแก่พระภิกษุ สามเณร รัฐดำเนินการเฉพาะด้านการศึกษาของประชาชนแล้วไม่ได้นำพาการศึกษาของพระภิกษุ สามเณร เช่นนี้ การวางแผนการศึกษาของมหาวิทยาลัยสงฆ์ขาดการชี้แนะ ทั้งไม่อยู่ในแผนการศึกษาของชาติ จึงทำให้ไม่ได้ผลเท่าที่สมควร และในระยะยาวถ้าไม่ปรับปรุงจะเป็นการลงทุนที่สูญเปล่า ประการที่สอง ปัญหาและอุปสรรคด้านงบประมาณ ในตอนแรกเริ่มดำเนินการมหาวิทยาลัยสงฆ์ไม่ได้รับงบประมาณสนับสนุนจากรัฐเลย

จึงเป็นอุปสรรคอย่างยิ่งต่อการพัฒนามหาวิทยาลัยสงฆ์ แม้ในระยะต่อมาจะได้งบประมาณสนับสนุนจากรัฐบ้าง แต่เมื่อเทียบกับจำนวนพระภิกษุสามเณรที่ศึกษาอยู่นับว่าเป็นจำนวนที่น้อยมาก ไม่พอแม้จะดำเนินการศึกษาในแต่ละปี ประการที่สาม ปัญหาฐานะของมหาวิทยาลัยสงฆ์ แม้จะเป็นที่ยอมรับของมหาเถรสมาคม เมื่อ พ.ศ. 2512 แล้วก็ตาม แต่ไม่เป็นที่ยอมรับอย่างเป็นทางการจากรัฐบาลไทย โดยเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวกับศักดิ์และสิทธิ์แห่งปริญญา ถึงแม้ว่าจะเป็นที่ยอมรับในต่างประเทศเป็นจำนวนมากก็ตาม

ปัญหาและอุปสรรคที่กล่าวมาแล้วนั้นมีความเกี่ยวพันซึ่งกันและกันอย่างสลับซับซ้อน และได้กลายเป็นจุดแห่งความขัดแย้งในทางความคิดเห็นของผู้ที่เกี่ยวข้องตลอดมา แต่อย่างไรก็ตาม มหาวิทยาลัยสงฆ์ยังคงพัฒนาไปเรื่อย ๆ และมีบทบาทอย่างสำคัญในการให้บริการทางการศึกษาแก่ประชาชนผู้ขัดสนทุนทรัพย์ ซึ่งเป็นผู้เสียเปรียบในทุกวิถีทางตลอดมา

พระภิกษุสามเณรที่เข้ามาใช้บริการทางการศึกษาของมหาวิทยาลัยสงฆ์นั้นประมาณ 90% (ฉัตรสุมาลย์ กบิลสิงห์ 2525: 42-66) เป็นลูกชาวไร่ชาวนา ซึ่งเป็นประชากรส่วนใหญ่ของประเทศ การที่ให้ความสนใจอย่างแท้จริงในการศึกษาของมหาวิทยาลัยสงฆ์จึงเป็นการแก้ปัญหาการศึกษาของประชาชนส่วนใหญ่นั้นเอง เพราะมหาวิทยาลัยสงฆ์ได้เปิดทางให้ประชาชนในชนบทที่ไม่มีโอกาสได้รับการศึกษาจากระบบของรัฐ ได้มีโอกาสเข้ารับการศึกษาระดับอุดมศึกษา เป็นการสมควรอย่างยิ่งที่รัฐจะสนับสนุนส่งเสริมทุกวิถีทาง

อนึ่ง มหาวิทยาลัยสงฆ์เป็นสถาบันอุดมศึกษาที่มีลักษณะหลายอย่าง แตกต่างจากสถาบันอุดมศึกษาอื่น ๆ ในประเทศไทย ข้อแตกต่างที่เห็นได้ชัดจนประการแรกก็คือ ผู้ศึกษาในมหาวิทยาลัยสงฆ์ เป็นพระภิกษุ สามเณร ซึ่งบวชเข้ามารับการศึกษามาก่อนบวชในทางพระพุทธศาสนาตามประเพณีนิยมของชาวไทย พระภิกษุสามเณร เหล่านี้ส่วนใหญ่มีภูมิลำเนาอยู่ในชนบท และมีโอกาสอย่างมากที่จะได้รับการศึกษาสูงกว่าระดับประถมศึกษา ในระบบโรงเรียนที่รัฐเป็นผู้จัด พระภิกษุสามเณรจึงมิใช่มีความหมายเพียง เข้ามาฝึกฝนอบรมตามแนวทางของพระพุทธศาสนาอย่างเดียว แต่ยังหมายถึงการมีโอกาสมากขึ้น ที่จะได้รับการศึกษาในระดับที่สูงกว่าการศึกษาระดับมัธยมศึกษาไปพร้อมกันด้วย ประการที่สอง มหาวิทยาลัยสงฆ์มีหลักสูตรการศึกษาที่กำหนดขึ้นเพื่อสนองวัตถุประสงค์อันแน่นอน เพื่อให้ผู้ศึกษามีความรู้ในวิชาการทั้งทางธรรมและทางโลกควบคู่กันไป การผลิตคนให้มีความรู้ทางธรรม

ในระดับสูงเป็นการสนองความต้องการขององค์การทางศาสนา หรือคณะสงฆ์นั้นเอง แต่การผลิตคนใหม่ความรู้ทางโลกในระดับสูงคือ ระดับปริญญา เป็นการสนองความต้องการของบุคคลและสังคมไทย ประการที่สาม การบริหารงานของมหาวิทยาลัยสงฆ์ แตกต่างจากสถาบันอุดมศึกษาอื่น ๆ ทั้งในรูปแบบและมูลเหตุจูงใจของคณะผู้บริหารดำเนินงาน ผู้บริหารของมหาวิทยาลัยสงฆ์ทำงานด้วยความเสียสละไม่หวังค่าตอบแทน มุ่งทำงานที่เอื้ออำนวยประโยชน์แก่มหาชนทุกหมู่เหล่าและมุ่งจรรโลงความเจริญมั่นคงของพระพุทธศาสนาเป็นสำคัญ ข้อแตกต่างดังกล่าวเหล่านี้ชี้ให้เห็นชัดเจนว่า มหาวิทยาลัยสงฆ์มีลักษณะเฉพาะของตน มีหน้าที่และบทบาทอย่างสำคัญมาตลอดจึงเป็นเรื่องน่าสนใจที่จะได้ศึกษา และวิเคราะห์ถึงพัฒนาการของมหาวิทยาลัยสงฆ์ในประเทศไทยเป็นอย่างยิ่ง

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อ

1. วิเคราะห์ถึงความเป็นมาและสภาพทั่วไปในระยะก่อนดำเนินการในรูปแบบมหาวิทยาลัยสงฆ์ โดยเน้น 3 ด้าน คือ ด้านหลักสูตรและการสอน การบริหารงานและค่านิยมที่มีต่อสังคมไทย
2. วิเคราะห์ถึงพัฒนาการของมหาวิทยาลัยสงฆ์ตั้งแต่เริ่มดำเนินการในรูปแบบมหาวิทยาลัยสงฆ์ ถึง พ.ศ. 2526 รวม 3 ด้าน เช่นเดียวกับข้อ 1
3. คัดคะแนนแนวโน้มของมหาวิทยาลัยสงฆ์ในระยะหลัง พ.ศ. 2526

ขอบเขตของการวิจัย

1. การวิจัยนี้จะได้วิเคราะห์ถึงพัฒนาการของมหาวิทยาลัยสงฆ์ 2 แห่ง ได้แก่ สภากาการศึกษา มหามกุฏราชวิทยาลัย ในพระบรมราชูปถัมภ์ ตั้งแต่ พ.ศ. 2436 ถึง พ.ศ. 2526 และมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ในพระบรมราชูปถัมภ์ ตั้งแต่ พ.ศ. 2432 ถึง พ.ศ. 2526
- 2: พัฒนาการของมหาวิทยาลัยสงฆ์ที่จะนำมาวิเคราะห์มี 3 ด้านใหญ่ ๆ ได้แก่

ด้านหลักสูตรและการสอน การบริหารงาน และด้านบทบาทต่าง ๆ ที่มีต่อสังคมไทย

3. การวิเคราะห์พัฒนาการของมหาวิทยาลัยสงฆ์จะ เน้นเฉพาะระดับอุดมศึกษา เป็นสำคัญ และจะแยกวิเคราะห์พัฒนาการในแต่ละแห่งตามลำดับ เพื่อไม่ให้เกิดความสับสน

ข้อตกลงเบื้องต้น

1. ข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้เป็นเอกสารและสิ่งพิมพ์ที่ได้จากแหล่งข้อมูลโดยตรง จากมหาวิทยาลัยสงฆ์ 2 แห่ง กับหน่วยราชการที่เกี่ยวข้อง และได้ตรวจสอบความเชื่อถือได้ของแหล่งข้อมูลแล้ว ผู้วิจัยจึงถือว่าข้อมูลที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นข้อมูลที่ถูกต้องและเชื่อถือได้

2. พัฒนาการในด้านต่าง ๆ ของมหาวิทยาลัยสงฆ์ 2 แห่งที่เด่นชัดจะต้องมีบันทึกไว้เป็นลายลักษณ์อักษร หรือถ้อยคำสัมภาษณ์จากผู้ปฏิบัติงานจริง ๆ

คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

พัฒนาการของมหาวิทยาลัยสงฆ์ในประเทศไทย หมายถึง ผลการวิเคราะห์ประเมินความก้าวหน้าของมหาวิทยาลัยสงฆ์ในประเทศไทยในด้านต่าง ๆ 3 ด้าน คือ ด้านหลักสูตรและการสอน การบริหารงาน และด้านบทบาทต่าง ๆ ที่มีต่อสังคมไทย

มหาวิทยาลัยสงฆ์ หมายถึง สถาบันอุดมศึกษาสำหรับพระภิกษุ สามเณรที่จัดการศึกษาทั้งในวิชาการคานพระพุทธานุชา และด้านทางโลกควบคู่กันไป แต่จะต้องศึกษาภาษาบาลี และพระพุทธานุชาซึ่งเป็นวิชาบังคับมากกว่าที่มีบรรจุอยู่ในหลักสูตร เหนือมาตรฐานของทบวงมหาวิทยาลัย ในปัจจุบันประเทศไทยมีมหาวิทยาลัยสงฆ์ 2 แห่ง ซึ่งมีมหาเถรสมาคมได้รับรองวิทยฐานะแล้ว คือ สภาการศึกษามหามกุฏราชวิทยาลัย ในพระบรมราชูปถัมภ์ และมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ในพระบรมราชูปถัมภ์

หลักสูตรและการสอน หมายถึง การจัดและดำเนินการศึกษาของมหาวิทยาลัยสงฆ์ในส่วนที่เกี่ยวกับคุณสมบัติของผู้เข้าศึกษา ระยะเวลาในการศึกษา รายวิชาที่เปิดสอน มีภาควิชารับผิดชอบโดยตรง วิธีการสอนและการประเมินผล

การบริหารงาน หมายถึง กิจกรรมต่าง ๆ ที่คณะบุคคลร่วมมือกันดำเนินการให้มหาวิทยาลัยสงฆ์บรรลุวัตถุประสงค์อย่างใดอย่างหนึ่ง หรือหลายอย่างที่ตั้งไว้ได้ผลอย่างมีประสิทธิภาพ การบริหารงานของมหาวิทยาลัยสงฆ์ในที่นี้จะกล่าวถึง การบริหารงานที่สัมพันธ์กับหน่วยงานภายนอก การบริหารงานภายใน การบริหารงานค้ำบุคคลากร การบริหารงานค้ำงบประมาณ และการบริหารงานค้ำอาคารสถานที่

บทบาท หมายถึง การทำหน้าที่ที่กำหนดไว้ ในที่นี้บทบาทของมหาวิทยาลัยสงฆ์ หมายถึง การทำหน้าที่ผลิตบัณฑิต การวิจัยค้นคว้า การให้บริการทางวิชาการแก่สังคม และการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมของชาติ

ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในปี พ.ศ. 2513 จีระพันธุ์ พูลพัฒน์ ได้วิจัยพัฒนาการของการบริหารการศึกษาไทย มีวัตถุประสงค์ที่จะวิเคราะห์ความเป็นมาของระบบบริหารการศึกษาของไทย แล้วเปรียบเทียบระบบบริหารการศึกษาของไทยในยุคต่าง ๆ และเพื่อประมวลข้อมูลเกี่ยวกับวิวัฒนาการทางค้ำบริหารการศึกษาในฐานะวิชาชีพชั้นสูง โดยรวบรวมข้อมูลที่ได้จากการศึกษาค้นคว้าจากเอกสารและการสัมภาษณ์บุคคล เรียบเรียงเป็นวิทยานิพนธ์ สรุปผลการวิจัย ได้ดังนี้

การจัดการศึกษาของไทย เริ่มมีหน่วยงานที่ทำหน้าที่บริหารงานรับผิดชอบเกี่ยวกับการจัดการศึกษา คือ กรมศึกษาธิการ ในปี พ.ศ. 2430 ซึ่งนับเป็นจุดเริ่มต้นของการมีระบบบริหารการศึกษาของไทย และได้ขยายตัวเป็นกระทรวงธรรมการในปี พ.ศ. 2435

นโยบายในการจัดการศึกษา เริ่มแรกมุ่งเน้นเข้ารับราชการ พ.ศ. 2449 มุ่งการจัดสาธารณศึกษา แก่ราษฎรให้เรียนรู้พอควรแก่สภาพ และไปทำงานตามภูมิลำเนาของตน พ.ศ. 2464 มุ่งการศึกษาสำหรับชาติ เพื่อยกค้ำทั้งชาติให้มีความรู้สูงขึ้น พ.ศ. 2475 จัดการศึกษาเน้นทั้งค้ำจริยศึกษา พุทธิศึกษา และพลศึกษา พ.ศ. 2494 มุ่งการอาชีวศึกษา และ พ.ศ. 2503 มุ่งสนองความต้องการของสังคมและบุคคล ตามแผนเศรษฐกิจและค้ำปกครองของประเทศ

การจัดองค์กรการบริหารการศึกษา ตั้งแต่สมัยสุโขทัยจนถึงสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น (ก่อนปี พ.ศ. 2430) มีสถานที่จัดการศึกษาคือ ราชสำนัก ราชบัณฑิต วัด สำนักของเจ้านาย หรือการศึกษาในสกุล และโรงเรียนในระบบปัจจุบัน (พ.ศ. 2414) แต่ยังไม่มียุทธศาสตร์งานรับผิดชอบดำเนินการศึกษาโดยเฉพาะ ปี พ.ศ. 2430 เป็นต้นมา มีหน่วยงานที่รับผิดชอบในการจัดการศึกษา โดยการศึกษาส่วนใหญ่รวมอยู่ในความรับผิดชอบของกระทรวงเดียวกัน ในปี พ.ศ. 2453 มีการแบ่งภาระในการจัดการศึกษาขั้นต้นระหว่างกระทรวงธรรมการ กระทรวงมหาดไทย และกระทรวงนครบาล โดยกระทรวงมหาดไทยรับผิดชอบในการจัดการศึกษาขั้นต้น ในส่วนภูมิภาค แต่นโยบายและควบคุมการจัดการศึกษายังคงเป็นผู้ที่แต่งตั้งจากส่วนกลาง พ.ศ. 2486 เทศบาลโอนกลับมาให้กระทรวงศึกษาธิการดำเนินงานตามเดิม ต่อมาในปี พ.ศ. 2502 ได้แยกความรับผิดชอบในการจัดการศึกษาโดยการศึกษาของมหาวิทยาลัยอยู่ในความรับผิดชอบของสำนักนายกรัฐมนตรี การศึกษาขั้นสูงกว่าระดับประถมศึกษาอยู่ในความรับผิดชอบของกระทรวงศึกษาธิการ การศึกษาในระดับประถมศึกษาเริ่มแบ่งความรับผิดชอบให้แก่เทศบาล ดำเนินการรับผิดชอบสำหรับโรงเรียนในเขตเทศบาลเสร็จสิ้นในปี พ.ศ. 2506 และ พ.ศ. 2509 ให้แก่องค์การบริหารส่วนจังหวัด และมีบางส่วนอยู่กับกรมสามัญศึกษา

การบริหารงานบุคคล ก่อนเปลี่ยนแปลงการปกครองในปี พ.ศ. 2475 ทุกอย่างดำเนินการไปภายใต้การควบคุมของพระมหากษัตริย์โดยมีคณะเสนาบดีเป็นที่ปรึกษา หลังเปลี่ยนแปลงการปกครองเป็นระบอบประชาธิปไตยแล้ว ทุกอย่างดำเนินไปภายใต้กฎหมาย ทั้งตำแหน่งงาน การคัดเลือกตัวบุคคล ส่วนการฝึกอบรม และการพัฒนาผู้บริหารก็มีวิวัฒนาการมาเป็นลำดับ และเริ่มมีระเบียบขึ้นตามความก้าวหน้าของประเทศ ส่วนการเงินที่ใช้ในการจัดการศึกษา เริ่มจากใช้เงินพระราชทรัพย์ ต่อมาจึงประมาณแผ่นดินสำหรับดำเนินการศึกษาและมีจากด้านอื่น ๆ อีก ทั้งเงินค่าเล่าเรียน เงินที่จัดเก็บเป็นพิเศษตามความเหมาะสมของแต่ละสมัย เงินช่วยเหลือจากต่างประเทศ และเงินบริจาคให้เพื่อการศึกษา

การศึกษาทางด้านการบริหารการศึกษา เริ่มมีการศึกษาในระดับปริญญาตรี สาขาวิชาบริหารการศึกษาในปี พ.ศ. 2496 ที่วิทยาลัยวิชาการศึกษาประสานมิตร พ.ศ. 2504 ที่คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย การศึกษาขั้นปริญญาโทสาขาวิชาบริหารการศึกษา มี

ที่คณะบัณฑิตรวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย พ.ศ. 2506 และที่วิทยาลัยวิชาการศึกษา
 ประสานมิตร พ.ศ. 2514 การศึกษาของสาขาวิชาบริหารการศึกษาระดับ 2 สถาบัน ถ้า
 พิจารณาตามหลักเกณฑ์ของวิชาชีพชั้นสูงนั้นพอจะนับเป็นวิชาชีพชั้นสูงไว้ในแง่ที่เป็นวิชาเฉพาะ
 ในระดับสูง มีการสัมมนาแลกเปลี่ยนความคิดเห็น มีการวิจัยในระดับปริญญาโท มีการ
 อบรมให้ความรู้ใหม่ ๆ อยู่เสมอ มีอิสระภาพในการประกอบอาชีพพอควรตามอำนาจหน้าที่ของ
 ตน นับได้ว่าเป็นบริการสังคม แต่ยังคงขาดคุณลักษณะของวิชาชีพชั้นสูง คือ ไม่มีจรรยาบรรณ
 และสมาคมวิชาชีพ

ในปี พ.ศ. 2516 ไพฑูรย์ สินดารัตน์ ได้วิจัยพัฒนาการของมหาวิทยาลัยใน
 ประเทศไทย มีวัตถุประสงค์เพื่อจะวิเคราะห์จุดกำเนิด ความเป็นมา และเปรียบเทียบวิวัฒนาการ
 ของมหาวิทยาลัยต่าง ๆ ในประเทศไทย รวมทั้งประมวลข้อมูลและประเมินโครงการพัฒนา
 การมหาวิทยาลัย เพื่อคณวณแนวโน้มของมหาวิทยาลัยในอนาคต เป็นการวิจัยเชิงประวัติศาสตร์
 สรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

ก่อนการจัดตั้งมหาวิทยาลัยแห่งแรกในประเทศไทยนั้น การศึกษาของไทยแยก
 ออกเป็น 2 สายคือ สายสามัญ เรียนวิชาสามัญทั่วไป และสายวิสามัญ เรียนวิชาชีพ
 ต่าง ๆ ในปี 2459 พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว โปรดให้สถาปนาโรงเรียน
 ข้าราชการพลเรือนของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวซึ่งเป็นโรงเรียนในสายวิชาชีพ
 ชั้นเป็น จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย นับเป็นมหาวิทยาลัยแห่งแรก มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์จัดตั้ง
 ขึ้นในปี พ.ศ. 2476 ด้วยเจตจำนงที่จะส่งเสริมความรู้ด้านการเมืองการปกครองให้กว้างขวาง
 ไปสู่ประชาชน ในปี พ.ศ. 2486 มีมหาวิทยาลัยเกิดขึ้นพร้อมกัน 3 แห่ง คือ มหาวิทยาลัย
 แพทยศาสตร์ ซึ่งภายหลังเปลี่ยนเป็นมหาวิทยาลัยมหิดล มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ และ
 มหาวิทยาลัยศิลปากร จัดสอนวิชาต่าง ๆ ตามชื่อของมหาวิทยาลัย ปี พ.ศ. 2499 จึงมี
 สภามหาวิทยาลัยแห่งชาติขึ้น แต่มายุบเลิกในปี พ.ศ. 2502 เพราะจัดตั้งสภาการศึกษาแห่งชาติ
 ขึ้นแทน

เมื่อตั้งสภาการศึกษาแห่งชาติขึ้นแล้วก็ได้จัดตั้งมหาวิทยาลัยเพิ่มขึ้นอีก 5 แห่ง

เพื่อช่วยในการเร่งรัดพัฒนาประเทศ คือ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ จัดตั้งในปี พ.ศ. 2507 มหาวิทยาลัยขอนแก่น จัดตั้งในปี พ.ศ. 2508 สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ จัดตั้งในปี พ.ศ. 2509 และในปี พ.ศ. 2511 และ 2514 ก็ได้จัดตั้งมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์และมหาวิทยาลัยรามคำแหง ตามลำดับ

ในด้านหลักสูตรและการสอน เมื่อเริ่มตั้งมหาวิทยาลัยนั้นรับผู้จบชั้นมัธยม 6 ต่อมาจึงรับผู้จบชั้นมัธยม 8 ปี พ.ศ. 2479 เริ่มรับผู้จบเตรียมอุดมศึกษาจนในปัจจุบันจึงรับเฉพาะผู้จบชั้นเตรียมอุดม หรือ ม.ศ.5 เข้าสอบคัดเลือกเท่านั้น วิธีการสอนส่วนใหญ่ทุกสมัยเน้นการบรรยาย การประชุมอภิปรายกลุ่มย่อยมีไม่มากนัก บางวิชาจะมีการทดลองประกอบด้วยการศึกษาในระดับที่สูงกว่าปริญญาตรีในชั้นปริญญาโท ซึ่งเปิดสอนในปี พ.ศ. 2478 ณ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์เป็นครั้งแรก ใช้วิธีการสัมมนา และวิธีการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองเป็นหลักสำคัญ การวัดผลนั้น ส่วนใหญ่ใช้วิธีการสอบและการเก็บคะแนนระหว่างปี บางแห่งก็มีวิทยานิพนธ์และการฝึกงานด้วย คะแนนที่ให้ทุกสมัยต่างให้คะแนนคล้ายคลึงกันคือระบบคะแนนเต็ม 100 หรือเต็ม 20 ในปี พ.ศ. 2476 นอกจากนั้นก็ให้เป็นตัวอักษร A, B, C, D และ F รวมทั้งการให้ผ่านหรือไม่ให้ผ่านด้วย

งานวิจัยในมหาวิทยาลัยมีพัฒนาการช้า ส่วนใหญ่เป็นการวิจัยส่วนบุคคล หรือเป็นการทำวิทยานิพนธ์ของนิสิต การส่งเสริมงานวิจัยของมหาวิทยาลัยเพิ่งมาเริ่มต้น ในปี พ.ศ. 2509 และ พ.ศ. 2514 นี้เอง โดยสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์จัดตั้งสำนักวิจัยและจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยตั้งทุนวิจัยขึ้น ตามลำดับ

การบริการชุมชนในนามของมหาวิทยาลัย เริ่มที่มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ มีสำนักส่งเสริมฝึกอบรมในปี พ.ศ. 2513 และสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ตั้งสำนักฝึกอบรมมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2509 เท่านั้น นอกจากนั้นเป็นงานค่ายอาสาสมัครของนิสิตซึ่ง เริ่มมาแต่ปี พ.ศ. 2501 ในปัจจุบันมีจัดทำกันเกือบทุกมหาวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยของไทยในปัจจุบันอยู่ในความควบคุมดูแลของทบวงมหาวิทยาลัย และเริ่มหันมามีบทบาทกับสิ่งแวดล้อมรอบสถาบันมากยิ่งขึ้น แต่ยังมีแนวโน้มในอนาคตจะคงรูปเดิมอยู่

คงเปลี่ยนแปลงเฉพาะเรื่องปริมาณเท่านั้น เพราะในโครงการพัฒนาของแต่ละมหาวิทยาลัย
ไม่บังแน่วคิดใหม่และหลักประกันคุณภาพอย่างเพียงพอ

ในปี พ.ศ. 2518 ยงยศ เล็กกลาง ได้วิจัยเชิงประวัติศาสตร์เรื่อง การศึกษา
เปรียบเทียบวิวัฒนาการของวิทยาลัยวิชาการศึกษา และมหาวิทยาลัยในประเทศไทย มีจุดมุ่ง
หมายที่จะศึกษาประวัติและการคลี่คลายของการศึกษาระดับอุดมศึกษาในประเทศไทยนับตั้งแต่ระยะ
เริ่มจัดการอุดมศึกษาในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว จนถึงปี พ.ศ. 2516
โดยเปรียบเทียบการก่อตั้งมหาวิทยาลัยและวิทยาลัยการศึกษาเป็นสำคัญ

การวิจัย พบว่า วิวัฒนาการและการคลี่คลายของการอุดมศึกษาของไทยแบ่งได้เป็น

4 ระยะ คือ

1. ระหว่างปี พ.ศ. 2432-2452 พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว
ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้จัดการศึกษาตามแบบสมัยใหม่ และได้จัดตั้งโรงเรียนสอนวิชาชีพ
ชั้นสูง เพื่อผลิตบุคคลเข้ารับราชการ โรงเรียนวิชาชีพชั้นสูงเหล่านี้เองได้กลายเป็นสถาบันอุดม
ศึกษาในระยะต่อมา
2. ระหว่างปี พ.ศ. 2453-2475 พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวได้
ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ได้รวมโรงเรียนวิชาชีพชั้นสูงต่าง ๆ เข้าด้วยกันเป็น "โรงเรียน
ข้าราชการพลเรือนของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว" ในปี พ.ศ. 2453 และในปี
พ.ศ. 2459 พระองค์ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ สถาปนาโรงเรียนข้าราชการพลเรือนของ
พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวขึ้นเป็นจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ซึ่งนับเป็นมหาวิทยาลัย
แห่งแรกของไทย
3. ระหว่างปี พ.ศ. 2476-2497 ประเทศไทยได้เปลี่ยนแปลงการปกครอง
จากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชมาเป็นระบอบประชาธิปไตย รัฐบาลได้แยกคณะนิติศาสตร์และ
รัฐประศาสนศาสตร์จากจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยมาตั้งเป็นมหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และ
การเมืองในปี พ.ศ. 2476 และในปี พ.ศ. 2486 รัฐบาลได้แยกคณะแพทยศาสตร์มาตั้งเป็น
มหาวิทยาลัยแพทยศาสตร์ ในปีเดียวกันนี้เองรัฐบาลได้ยกฐานะวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ และ

วิทยาลัยศิลปากรขึ้นเป็น มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์และมหาวิทยาลัยศิลปากร มหาวิทยาลัยทั้ง 4 แห่งนี้ล้วนเป็นมหาวิทยาลัยตามสาขาวิชาชีพ

4. ระหว่างปี พ.ศ. 2498-2516 เป็นช่วงระยะเวลาที่ประเทศไทยได้ปรับปรุงมหาวิทยาลัยที่มีอยู่เดิมให้เข้าสู่ระบบมหาวิทยาลัยสากลตามคำแนะนำของ เซอร์ ชาร์ลส์ คาร์วิน ผู้เชี่ยวชาญจากองค์การศึกษาวិทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ

จากวิวัฒนาการของการอุดมศึกษาไทยดังกล่าวข้างต้นนี้ ได้พบว่าการก่อตั้งมหาวิทยาลัยในประเทศไทยกระทำได้ 4 วิธี คือ

1. การก่อตั้งมหาวิทยาลัยโดยการรวมเอาโรงเรียนวิชาชีพชั้นสูงที่มีการจัดการเรียนการสอนอยู่ในระดับอุดมศึกษาเข้าไว้ด้วยกัน มหาวิทยาลัยในประเภทนี้ ได้แก่ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
2. การก่อตั้งมหาวิทยาลัยโดยการแยกคณะออกจากมหาวิทยาลัยที่มีอยู่เดิมไปตั้งเป็นมหาวิทยาลัยแห่งใหม่ มหาวิทยาลัยในประเภทนี้ ได้แก่ มหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมือง (มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์) มหาวิทยาลัยแพทยศาสตร์ (มหาวิทยาลัยมหิดล)
3. การก่อตั้งมหาวิทยาลัยโดยการยกฐานะวิทยาลัยขึ้นเป็นมหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยในประเภทนี้ ได้แก่ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร และมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
4. การก่อตั้งมหาวิทยาลัยขึ้นใหม่โดยให้มีคณะต่าง ๆ ตามแบบมหาวิทยาลัยสากล มหาวิทยาลัยในประเภทนี้ ได้แก่ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ มหาวิทยาลัยขอนแก่น มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ และมหาวิทยาลัยรามคำแหง

ในปี พ.ศ. 2521 อรรถสิทธิ์ คันธนะสกุล ได้วิจัยเรื่อง พัฒนาการของมหาวิทยาลัยขอนแก่น การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงความเป็นมาในการก่อตั้งและพัฒนากการของมหาวิทยาลัยขอนแก่น ในด้านต่าง ๆ 7 ด้านคือ การบริหารมหาวิทยาลัย โปรแกรมการศึกษา นักศึกษา บุคลากร อาคารสถานที่ และจำนวนบัณฑิต ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลเอกสารที่เกี่ยวข้อง

ของกับมหาวิทยาลัยขอนแก่นจากแหล่งต่าง ๆ มาทำการวิเคราะห์โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อเรื่อง และประเมินความก้าวหน้าของมหาวิทยาลัยขอนแก่น โดยเทียบกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม ผลปรากฏว่า นับแต่ก่อตั้งมหาวิทยาลัยใน พ.ศ. 2507 เป็นต้นมาจนถึง พ.ศ. 2519 มหาวิทยาลัยขอนแก่นมีพัฒนาการเด่นชัดในด้านการผลิตบัณฑิตเพียงด้านเดียว จนกระทั่งปี พ.ศ. 2520 มหาวิทยาลัยได้มีการจัดตั้งองค์กรขึ้นสนับสนุนงานพัฒนาการในทุกด้าน คือ ในด้านการผลิตบัณฑิตจะจัดตั้งบัณฑิตวิทยาลัย ในด้านการวิจัยโดยจัดตั้งสถาบันวิจัยและพัฒนา และศูนย์บริการคอมพิวเตอร์ขึ้น ในด้านทะนุบำรุงค่านิยมวัฒนธรรม โดยการจัดตั้งศูนย์วัฒนธรรมอีสาน ข้อค้นพบดังกล่าวแสดงให้เห็นถึงแนวโน้มของมหาวิทยาลัยขอนแก่นว่า เริ่มมีลักษณะเป็นมหาวิทยาลัยในอุดมคติที่จะปฏิบัติภารกิจในทุกด้าน เพื่อการพัฒนาภาคตะวันออกเฉียงเหนืออย่างแท้จริง

ในปี พ.ศ. 2524 เอนก ส่งแสง ไคว้วิจัยเรื่องพัฒนาการของมหาวิทยาลัยเปิดในประเทศไทย มีวัตถุประสงค์เพื่อประมวลข้อมูล และวิเคราะห์พัฒนาการด้านต่าง ๆ ของมหาวิทยาลัยเปิดในประเทศไทย ได้ดำเนินการวิจัยตามระเบียบวิธีการวิจัยเชิงประวัติศาสตร์

จากการวิจัยเรื่องพัฒนาการของมหาวิทยาลัยเปิดในประเทศไทยครั้งนี้พบว่า แนวคิดเกี่ยวกับมหาวิทยาลัยเปิดในประเทศไทย น่าจะเกิดขึ้นเป็นครั้งแรกที่วัดพระเชตุพนฯ โดยที่พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้โปรดเกล้าฯ ให้บูรณะวัดนี้เมื่อ พ.ศ. 2375 และมีการจารึกตำราต่าง ๆ ลงในแผ่นศิลาประดับไว้ตามผนังและที่ต่าง ๆ ในบริเวณวัด เพื่อให้ประชาชนได้ศึกษาหาความรู้จากจารึกเหล่านั้น แต่การดำเนินงานเป็นระบบมหาวิทยาลัยเปิดอย่างจริงจังเพิ่งจะเริ่มขึ้นที่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ในปี พ.ศ. 2476 เป็นเรื่องของการขยายโอกาสทางการศึกษาในระดับอุดมศึกษาแก่ประชาชนในรูปตลาดวิชา รับนักศึกษาเข้าเรียนโดยไม่ต้องสอบคัดเลือกและได้ดำเนินการอยู่เป็นเวลาถึง 27 ปี จึงได้เปลี่ยนมาเป็นระบบมหาวิทยาลัยทั่วไปในปี พ.ศ. 2503 ทั้งนี้เพราะได้ประสบปัญหาเกี่ยวกับบุคลากร อาคารสถานที่และทรัพยากรอื่น ๆ ซึ่งมีอยู่อย่างจำกัด

ในปี พ.ศ. 2514 ได้มีการจัดตั้งมหาวิทยาลัยตลาดวิชาขึ้นอีก คือ มหาวิทยาลัยรามคำแหง เพื่อแก้ปัญหาเรื่องสถานที่เรียนในระดับอุดมศึกษาไม่เพียงพอ แต่ในระยะต่อมามหาวิทยาลัยได้ประสบปัญหาต่าง ๆ เป็นอันมาก เนื่องจากจำนวนนักศึกษาได้เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว ไม่อาจจะขยายอาคาร

สถานที่เรียนได้ทันและเพียงพอกับจำนวนนักศึกษาที่เพิ่มขึ้น และมหาวิทยาลัยจะขยายการจัด
การศึกษาในแบบที่ดำเนินการอยู่ให้เพียงพอับความต้องการของผู้เรียนแล้ว รัฐบาลก็จะรองรับ
ภาระหนักในด้านการลงทุน และจะเพิ่มขึ้นทุกปีไม่มีวันสิ้นสุด เพื่อขยายโอกาสทางการศึกษาระดับ
อุดมศึกษาให้กว้างขวางยิ่งขึ้นโดยใช้ทรัพยากรอันจำกัดที่มีอยู่ให้ไปประโยชน์สูงสุด รัฐบาลจึงได้
จัดตั้งมหาวิทยาลัยเปิดขึ้นอีกแห่งหนึ่ง คือ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ซึ่งมีลักษณะเป็นมหา
วิทยาลัยเปิดที่ดำเนินการสอนโดยใช้ระบบการสอนทางไกล และได้รับนักศึกษาเป็นรุ่นแรกในปี
การศึกษา 2523

✓ ด้านการเรียนการสอนในมหาวิทยาลัยเปิด เริ่มตั้งแต่มหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์
และการเมืองเปิดดำเนินการในปี พ.ศ. 2477 เป็นต้นมา วิธีการสอนโดยทั่วไปในมหาวิทยาลัย
นี้ใช้วิธีบรรยายประกอบการค้นคว้าจากตำรา มีการจำหน่ายคำสอนหรือคำบรรยายให้แก่ศึกษา
ด้วยตลอดระยะเวลาที่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์เป็นตลาดวิชา การเรียนการสอนไม่พัฒนาการไป
จากจุดเริ่มต้นมากนัก ส่วนใหญ่ยังคงใช้วิธีสอนแบบบรรยายเป็นหลัก สำหรับมหาวิทยาลัยรามคำแหง
ใช้การสอนแบบประสมกันระหว่างการสอนแบบบรรยายกับการค้นคว้าด้วยตนเองของนักศึกษาโดยที่
มหาวิทยาลัยได้จัดการบรรยายทั้งในห้องเฉพาะและห้องเรียนที่มีโทรทัศน์วงจรปิด เปิดโอกาสให้
นักศึกษาเข้าฟังได้โดยสะดวก และมีการขายตำราและคำสอนให้นักศึกษาไปอ่านที่บ้าน เช่นเดียวกับ
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ส่วนมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ใช้การศึกษาโดยผ่านสื่อการสอน
ต่าง ๆ เช่น สื่อการสอนทางไปรษณีย์ วิทยุกระจายเสียง โทรทัศน์ การสอนเสริม ณ ศูนย์
บริการการศึกษาประจำท้องถิ่น เป็นต้น

ค่านักศึกษา ส่วนใหญ่นักศึกษามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เป็นผู้มีงานทำอยู่แล้วและพัก
อยู่ในส่วนกลางมากกว่าต่างจังหวัด ผู้ที่สำเร็จการศึกษาแล้วเข้ารับราชการมากที่สุดถึง ร้อยละ
88.93 นอกนั้นประกอบอาชีพอื่น ๆ ส่วนมหาวิทยาลัยรามคำแหงนักศึกษากำลังเรียนอยู่คิดเป็น
ร้อยละ 59.67 ของนักศึกษาทั้งหมด ยังไม่มีงานทำ และอยู่ในกรุงเทพมหานครมากกว่าต่าง
จังหวัด ผู้ที่สำเร็จการศึกษาแล้วร้อยละ 17.58 ประกอบอาชีพในหน่วยงานเอกชนและรัฐวิสาหกิจ
สำหรับมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราชนักศึกษาเป็นผู้มีอาชีพแล้ว และร้อยละ 86.52 อยู่ต่างจังหวัด

พัฒนาการด้านต่าง ๆ ของมหาวิทยาลัยเปิดในประเทศไทย จากจุดเริ่มต้นที่มหาวิทยาลัย
ธรรมศาสตร์ มาจนถึงมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาชิราชในปัจจุบัน มีพัฒนาการแตกต่างกันตาม
ลักษณะของมหาวิทยาลัยแต่ละแห่ง มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์มีพัฒนาการค่อนข้างช้า มหาวิทยาลัย
รามคำแหงได้นำเทคโนโลยีทางการศึกษามาใช้ในเรื่องการเรียนการสอน ส่วนมหาวิทยาลัยสุโขทัย
ธรรมมาชิราชได้ใช้ระบบการเรียนการสอนทางไกล ซึ่งนับว่าเป็นพัฒนาการที่มีความสำคัญต่อวงการ
ศึกษาระดับอุดมศึกษาในประเทศไทยในขณะนี้เป็นอย่างมาก

ในปี พ.ศ. 2525 ปรีชา แม่นมินทร์ ได้วิจัยเรื่อง พัฒนาการของมหาวิทยาลัย
สงขลานครินทร์ การวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษาประวัติความเป็นมาและพัฒนาการของมหาวิทยาลัยสงขลา
นครินทร์ตามลักษณะ 2 ประการคือ เป็นมหาวิทยาลัยส่วนภูมิภาค และในขณะเดียวกันเป็นมหา
วิทยาลัยที่มีหลายวิทยาเขต ผลการศึกษาโดยวิธีการวิจัยทางประวัติศาสตร์ จากข้อมูลเอกสาร
พบว่า

ในฐานะมหาวิทยาลัยส่วนภูมิภาค มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์สามารถดำเนิน
การได้บรรลุวัตถุประสงค์ทางการกระจายโอกาสทางการศึกษาออกสู่ภูมิภาค ส่วนวัตถุประสงค์
ทางด้านอื่น เช่น การมีบทบาทในฐานะศูนย์กลางทางวิชาการในการพัฒนาภูมิภาค ได้มีความ
พยายามและการแสดงออกในการดำเนินงานตามภารกิจเพิ่มมากขึ้นเป็นลำดับ แต่ยังไม่ปรากฏ
หลักฐานเด่นชัดว่าสามารถบรรลุวัตถุประสงค์ได้โดยแท้จริง

ทางด้านการบริหารมหาวิทยาลัยได้มีการพัฒนาโครงสร้างการบริหารให้สอดคล้อง
กับลักษณะของมหาวิทยาลัยที่มีหลายวิทยาเขต แต่ในขณะเดียวกันพบว่า ยังมีปัญหาและอุปสรรค
ในการดำเนินงานบริหารหลายประการ

จากผลงานวิจัยดังกล่าวข้างต้นได้กล่าวถึง พัฒนาการของการบริหารการศึกษา
ไทย และพัฒนาการของมหาวิทยาลัยในประเทศไทย ทั้งมหาวิทยาลัยปิดและมหาวิทยาลัยเปิด
มหาวิทยาลัยเหล่านั้น จัดการศึกษาให้แก่ประชาชนทั่วไป มีใ้พระภิกษุสามเณร เว้นแต่มหา
วิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาชิราชที่ใ้พระภิกษุสามเณรได้เข้าศึกษาในหลักสูตรสาขาศึกษาศาสตร์
เพียงสาขาเดียวเท่านั้น และพระภิกษุสามเณร เหล่านี้จะต้องได้รับความเห็นชอบจากมหาเถร
สมาคมก่อน จึงจะเข้าศึกษาได้ ส่วนมหาวิทยาลัยที่จัดการศึกษาใ้แก่พระภิกษุสามเณรโดยตรง

ได้แก่ มหาวิทยาลัยสงฆ์ ในปัจจุบันประเทศไทยมีมหาวิทยาลัยสงฆ์ 2 แห่ง คือ สภาการศึกษา
มหาหมฏฐราชวิทยาลัย ในพระบรมราชูปถัมภ์ และมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ในพระบรมราชูปถัมภ์
ผู้วิจัยเห็นว่า มหาวิทยาลัยสงฆ์มีลักษณะเด่นชัดและมีบทบาทต่อสังคมไทยมาตลอด เป็นเรื่องที่น่า
สนใจเป็นอย่างยิ่ง ทั้งยังไม่มีผู้ใดได้วิเคราะห์พัฒนาการของมหาวิทยาลัยสงฆ์อย่างแท้จริงมาก่อน
เลย จึงได้นำผลงานวิจัยดังกล่าวมานำมาประยุกต์ ในการวิจัยเรื่องพัฒนาการของมหาวิทยาลัย
สงฆ์ในประเทศไทย ซึ่งเป็นการศึกษาเฉพาะกรณี มีลักษณะเป็นการศึกษาระยะยาว แบบการศึกษา
จากผลแล้วสืบสาวไปหาเหตุ (Ex Post Facto) เริ่มตั้งแต่จัดการศึกษาก่อนดำเนินการในรูป
มหาวิทยาลัยสงฆ์จนถึงปัจจุบัน (พ.ศ. 2526) ผู้วิจัยได้สรุปด้านต่าง ๆ จากผลงานวิจัยทั้ง 6
เรื่องนั้น เพื่อที่จะใช้วิเคราะห์พัฒนาการของมหาวิทยาลัยสงฆ์ในประเทศไทย เป็นด้านต่าง ๆ
รวม 3 ด้าน คือ ด้านหลักสูตรและการสอน ด้านบริหารงาน และด้านบทบาทต่าง ๆ ที่มีต่อสังคมไทย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยถึงพัฒนาการของมหาวิทยาลัยสงฆ์ในประเทศไทยนี้ เป็นการวิจัยเชิงประวัติศาสตร์
(Historical Research) ข้อมูลที่ได้เป็นเอกสารที่เกี่ยวข้องกับมหาวิทยาลัยสงฆ์ทั้งสองแห่ง

ผู้วิจัยจะดำเนินการวิจัยเป็นขั้นตอน ดังนี้

1. ค้นคว้าหาข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับมหาวิทยาลัยสงฆ์ จากวิทยานิพนธ์ หนังสือ
จุลสาร วารสาร พระราชปรารภ พระราชหัตถ์เลขา พระราชบัญญัติ พระบัญชา คำสั่ง
ระเบียบ ข้อบังคับ บันทึกเกี่ยวกับหนังสือราชการ และสิ่งพิมพ์ต่าง ๆ เพื่อเป็นแนวทางในการ
ทำโครงร่างเสนอเพื่อขอทำวิทยานิพนธ์

2. รวบรวมเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับมหาวิทยาลัยสงฆ์จากแหล่งข้อมูล
ต่าง ๆ ดังนี้

- ก. หอสมุดแห่งชาติ และกองจดหมายเหตุแห่งชาติ กรมศิลปากร กระทรวงศึกษา
- ข. สภาการศึกษามหาหมฏฐราชวิทยาลัยในพระบรมราชูปถัมภ์
- ค. มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ในพระบรมราชูปถัมภ์

- ง. สำนักงานเลขาธิการมหาเถรสมาคม กรมการศาสนา
กระทรวงศึกษาธิการ
- จ. กองศาสนศึกษา กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ
- ฉ. กองแผนงาน กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ
- ช. ทบวงมหาวิทยาลัย
- ซ. สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ

3. คัดเลือกเอกสาร ด้วยวิธีพิจารณาถึงความเชื่อถือได้และความถูกต้องของเอกสารแต่ละฉบับ ได้ใช้เกณฑ์การพิจารณาตามระเบียบวิธีวิจัยเชิงประวัติศาสตร์ อันเป็นหลัก 2 เกณฑ์ ได้แก่ เกณฑ์การพิจารณาภายนอก (External Criticism) ซึ่งมุ่งพิจารณาที่มาของเอกสาร ผู้เขียนเอกสารนั้น ๆ และเกณฑ์การพิจารณาภายใน (Internal Criticism) ซึ่งมุ่งพิจารณาถึงการสื่อความของเอกสารว่าชัดเจนเพียงใด ในการคัดเลือกเอกสารนี้ ผู้วิจัยได้ยึดถือรายละเอียดตามเกณฑ์การพิจารณาที่ อรพินธ์ ทัศนะสฤกษ์ (2522: 29-30) ได้ดัดแปลงมาจากเกณฑ์พิจารณาของ บี.ดี.โอบอลด์ แวน ดาลิน (B. Deobold Van Dalen, 1962: 163-173) ดังนี้

- ก. เกณฑ์การพิจารณาภายนอก จะพิจารณา 5 เรื่อง คือ
 - 1) แหล่งที่มาของเอกสาร เป็นแหล่งปฐมภูมิ หรือทุติยภูมิ และเป็นแหล่งที่เชื่อถือได้หรือไม่
 - 2) ใครเป็นผู้เขียนเอกสาร
 - 3) เป็นเอกสารต้นฉบับ ฉบับคัดลอก หรือฉบับปรับปรุง ถ้าเป็นฉบับคัดลอกหรือฉบับแก้ไข ใ้มีข้อผิดพลาดเกิดขึ้นหรือไม่ และสามารถสืบค้นหาแหล่งอ้างอิงได้หรือไม่
 - 4) เอกสารนั้นเผยแพร่เมื่อไร
 - 5) เอกสารนั้นมีวัตถุประสงค์ในการเผยแพร่อย่างไร
- ข. เกณฑ์การพิจารณาภายใน จะพิจารณาในเรื่องต่าง ๆ 4 เรื่อง คือ
 - 1) ผู้เขียนเอกสารนั้นเป็นผู้เชี่ยวชาญและมีความสามารถในสิ่งที่

เขียนหรือไม่

- 2) ผู้เขียนเอกสารนั้นมีแหล่งอ้างอิงที่เชื่อถือได้หรือไม่ เช่น เขียนจากบันทึก หรือเขียนจากความทรงจำ
- 3) ในเอกสารนั้นมีความตั้งใจที่จะบิดเบือนความจริง หรือมีความคิดเห็นส่วนตัวของผู้เขียนเอกสารหรือไม่
- 4) เอกสารฉบับนั้นสื่อความชัดเจนหรือไม่ และข้อความในเอกสารนั้นมีความหมายอย่างไร

จากเกณฑ์ที่กำหนด ผู้วิจัยพิจารณาเอกสารที่ละฉบับ ที่ได้คัดเลือกไว้เป็นหลักในการวิจัยตามข้อ 4 นอกจากนี้ยังมีเอกสารอื่น ๆ อีก ซึ่งจะได้อ้างอิงเมื่อกล่าวถึงเรื่องนั้น ๆ โดยเฉพาะ

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

4. รวบรวมเอกสารที่คัดเลือกได้ มาวิเคราะห์ด้วยวิธีใช้การวิเคราะห์เนื้อเรื่อง (Content Analysis) และแบ่งเนื้อเรื่องในการวิจัยออกเป็น 3 ด้าน คือ หลักสูตรและการสอน การบริหารงาน และบทบาทต่าง ๆ ของมหาวิทยาลัยสงฆ์ การวิเคราะห์เอกสารแต่ละฉบับ จะพิจารณาถึงรายละเอียดของเอกสารฉบับนั้น ๆ ว่า กล่าวถึงเนื้อเรื่องอะไรบ้าง และกล่าวถึงแต่ละเรื่องมากน้อยเพียงใด

จากการวิเคราะห์ ผู้วิจัยจำแนกเอกสารออกเป็น 3 ส่วน คือ

ก. เอกสารที่ใช้ประกอบการวิจัยด้านหลักสูตรและการสอน ได้แก่

- 1) ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 10 วันที่ 4 มีนาคม ร.ศ. 112 หน้า 526-528 เรื่องแจ้งความกระทรวงธรรมการ แขนกศึกษาธิการ ตั้งมหาวิทยาลัยสงฆ์
- 2) ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 13 วันที่ 20 กันยายน ร.ศ. 115 หน้า 263-268 เรื่อง ประกาศพระราชปรารภในการก่อกองพระฤกษ์สังฆเสนาสน์ราชวิทยาลัย
- 3) ลายพระราชหัตถ์ ในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เรื่อง พระราชทานนาม มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ลงวันที่ 22 กันยายน ร.ศ. 115
- 4) ประวัติมหาวิทยาลัยสงฆ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์ พิมพ์ พ.ศ. 2521
- 5) มหาวิทยาลัยสงฆ์ มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พิมพ์ พ.ศ. 2522
- 6) แบบเรียนประวัติศาสตร์ไทย ฉบับพัฒนาการ ของ เสื้อน ศุภโสภณ พิมพ์ พ.ศ. 2522
- 7) พุทธศาสนาในไทย ของ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ชัชวาล ศรีจันทร์โคตร พ.ศ. 2526
- 8) หลักการอุดมศึกษา ของ ศาสตราจารย์ ดร.วิจิตร ศรีสอาน พิมพ์ พ.ศ. 2518
- 9) สงฆ์ไทยใน 200 ปี เล่ม 2 ของ สิริวัฒน์ คำวันสา และทองพรรณ ราชภักดิ์

- 10) แถลงการ กิจการของสภาการศึกษามหามกุฏราชวิทยาลัย
ในพระบรมราชูปถัมภ์ ตั้งแต่ พ.ศ. 2489 ถึง พ.ศ. 2514
- 11) สรุปผลงาน ของ สภาการศึกษามหามกุฏราชวิทยาลัย ในพระ
บรมราชูปถัมภ์ ตั้งแต่ พ.ศ. 2515 ถึง พ.ศ. 2525
- 12) ประวัติและหลักสูตรของสภาการศึกษา มหามกุฏราชวิทยาลัย
ในพระบรมราชูปถัมภ์ พ.ศ. 2511
- 13) ประวัติและหลักสูตรของสภาการศึกษามหามกุฏราชวิทยาลัย
ในพระบรมราชูปถัมภ์ พ.ศ. 2518
- 14) ระเบียบ หลักสูตร และแนวการศึกษา ของมหาจุฬาลงกรณ
ราชวิทยาลัย พ.ศ. 2490
- 15) อาณาจักรสงฆ์ไทย ของพระกวีวรรณ และคนอื่น ๆ
- 16) หลักสูตรและกิจการสังฆเขป พ.ศ. 2511 ของมหาจุฬาลงกรณ
ราชวิทยาลัย
- 17) วารสารเสียงธรรม ปีที่ 22 ฉบับที่ 4 กรกฎาคม-สิงหาคม
2522
- 18) ทิสารานุกรณ พ.ศ. 2525
- 19) พุทธจักร ปีที่ 36 ฉบับที่ 6 มิถุนายน 2525
- 20) พุทธจักร ปีที่ 36 ฉบับที่ 7 กรกฎาคม 2525
- 21) พุทธจักร ปีที่ 37 ฉบับที่ 1 มกราคม 2526
- 22) พุทธจักร ปีที่ 37 ฉบับที่ 10 ตุลาคม 2526
- 23) ประมวลเกณฑ์มาตรฐานการศึกษา และหลักสูตรระดับอุดม
ศึกษา ของ กองวิชาการ สำนักงานปลัดทบวงมหาวิทยาลัย
- 24) ประกาศมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ฉบับที่ 14/2526 เรื่อง
เปิดรับพระภิกษุสามเณรเข้าศึกษา ในมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
- 25) Catalogue B.E. 2510-11/1967-68 A.D., Mahachulalongkornrajavidyalaya Buddhist University Under Royal Patronage.

ข. เอกสารที่ใช้ประกอบการวิจัยค้น การบริหารงาน ได้แก่

- 1) พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505
- 2) ประวัติการปกครองคณะสงฆ์ไทย และลักษณะการปกครองคณะสงฆ์ไทยโดยสังเขป มหาวิทยาลัย ในพระบรมราชูปถัมภ์ จักรพันธ์เมื่อ พ.ศ. 2521
- 3) คำสั่งมหาเถรสมาคม เรื่องการศึกษาของมหาวิทยาลัยสงฆ์ พ.ศ. 2512 (ประกาศในแถลงการณ์คณะสงฆ์ เล่ม 57 ตอนที่ 7 ลงวันที่ 30 มิถุนายน 2512)
- 4) คำสั่งมหาเถรสมาคม เรื่องสภาพการศึกษาของคณะสงฆ์ พ.ศ. 2512 (ประกาศในแถลงการณ์คณะสงฆ์ เล่ม 58 ตอนที่ 2 ลงวันที่ 25 กุมภาพันธ์ 2513)
- 5) หนังสือที่ ศธ. 1402/4630 กรมการศาสนา เรื่องประกาศใช้คำสั่งมหาเถรสมาคม เรื่องการศึกษาของมหาวิทยาลัยสงฆ์ พ.ศ. 2512 ลงวันที่ 9 มิถุนายน 2512
- 6) รายงานการวิจัยเรื่องระบบอุดมศึกษาไทย พ.ศ. 2522
- 7) วารสารเสียดธรรม ปีที่ 26 ฉบับที่ 2 กันยายน-ตุลาคม 2526
- 8) พุทธจักร ปีที่ 37 ฉบับที่ 9 กันยายน 2526
- 9) แถลงการณ์คณะสงฆ์ เล่มที่ 70 ตอนที่ 1 วันที่ 25 มกราคม 2525
- 10) แถลงการณ์คณะสงฆ์ เล่มที่ 70 ตอนที่ 10 วันที่ 25 ตุลาคม 2525
- 11) แถลงการณ์คณะสงฆ์ เล่มที่ 71 ตอนที่ 2 วันที่ 25 กุมภาพันธ์ 2526
- 12) ร่างพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัย มหาจุฬาราชวิทยาลัย พ.ศ. นายประมวล กุลมาตย์ เป็นผู้เสนอเมื่อวันที่ 30 เมษายน 2519
- 13) ร่างพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. นายประมวล กุลมาตย์ เป็นผู้เสนอเมื่อวันที่ 30 เมษายน 2519
- 14) ร่างพระราชบัญญัติมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. นายเปลื้อง พลโยธา เป็นผู้เสนอ เมื่อวันที่ 2 พฤษภาคม 2519

15) ร่างพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. มหาเถร
สมาคม เป็นผู้เสนอ เมื่อ พ.ศ. 2519

16) ทำนนวนัดบวรนิเวศวิหาร

17) อนุสรณ์ 25 พุทธศตวรรษ ประวัติวัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์
พุทธศักราช 2500

18) สถิติทุนอุดหนุนมหาวิทยาลัยสงฆ์ 2 แห่ง (อัครสาเนา)

19) บัญชีรายรับ-รายจ่ายยอดรวมแต่ละปี ของมหาวิทยาลัยสงฆ์
2 แห่ง ถึง ปี พ.ศ. 2526

20) แผนปฏิบัติการประจำปี 2525-2526 ของกรมการศาสนา
กระทรวงศึกษาธิการ

21) ลายพระราชหัตถ์ ในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้า
อยู่หัว พระราชทานแกสมเด็จพระบรมโอรสาธิราช เจ้าฟ้ามหาวชิรุณหิศ สยามมกุฎราชกุมาร
เมื่อวันที่ 23 พฤษภาคม ร.ศ. 112.

ค. เอกสารที่ใช้ประกอบการวิจัยค้นคว้าทาง ๆ ได้แก่

1) ทะเบียนนักศึกษาของสภาการศึกษามหามกุฏราชวิทยาลัย ใน
พระบรมราชูปถัมภ์

2) ทะเบียนนิสิตของมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ในพระบรมราชูป-
ถัมภ์

3) ทำเนียบพุทธศาสนบัณฑิต มหาจุฬาฯ 2497-2520

4) อนุสรณ์ มจร. ฉบับต้อนรับพระนักศึกษาใหม่ รุ่นที่ 37/2526

5) อนุสรณ์มหาจุฬาฯ อครบรอบปีที่ 26

6) สถิตินักศึกษาสภาการศึกษามหามกุฏราชวิทยาลัย ของแผนก
ทะเบียนและสถิติ (อัครสาเนา)

7) สถิติผู้สำเร็จศาสนศาสตร์บัณฑิต ของสภาการศึกษามหามกุฏ
ราชวิทยาลัย (อัครสาเนา)

5. ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับมหาวิทยาลัยสงฆ์ แล้วรวบรวมและวิเคราะห์
ข้อมูลทั้งจากเอกสารและการสัมภาษณ์ จึงเรียบเรียงเป็นวิทยานิพนธ์ต่อไป

การเสนอข้อมูล

ผู้วิจัยจะแบ่งเสนอข้อมูลออกเป็น 6 บทด้วยกันคือ

บทที่ 1 บทนำ กล่าวถึง ความเป็นมาและความสำคัญของวัตถุประสงค์ของการวิจัย ขอบเขตของการวิจัย ข้อตกลงเบื้องต้น คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง วิธีดำเนินการวิจัย การเสนอข้อมูลและประโยชน์ที่จะได้รับจากการวิจัย

บทที่ 2 ยุคพระปริยัติธรรม (มหามกุฏราชวิทยาลัย พ.ศ. 2436-2488 มหาธาตุวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. 2432-2489) กล่าวถึง ประวัติความเป็นมาของการศึกษาพระปริยัติธรรมในประเทศไทย ความมุ่งหมายในการจัดตั้งหลักสูตรและการสอน การบริหารงาน และบทบาทที่มีต่อสังคมไทย ของมหามกุฏราชวิทยาลัย และมหาธาตุวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

บทที่ 3 ยุคเริ่มดำเนินการในรูปมหาวิทยาลัยสงฆ์ (สภาการศึกษามหามกุฏราชวิทยาลัย ในพระบรมราชูปถัมภ์ ระหว่าง พ.ศ. 2489-2504 ส่วนมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ในพระบรมราชูปถัมภ์ ระหว่าง พ.ศ. 2490-2499) กล่าวถึง คำนหลักสูตรและการสอน การบริหารงาน และค่านิยมบทบาทของมหาวิทยาลัยสงฆ์ทั้งสองแห่ง

บทที่ 4 ยุคปรับสถานภาพให้เข้ามาครุฐานมหาวิทยาลัยสากล (สภาการศึกษามหามกุฏราชวิทยาลัย ในพระบรมราชูปถัมภ์ ระหว่าง พ.ศ. 2505-2524 ส่วนมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ในพระบรมราชูปถัมภ์ ระหว่าง พ.ศ. 2500-2524) กล่าวถึง คำนหลักสูตรและการสอน การบริหารงาน และค่านิยมบทบาทของมหาวิทยาลัยสงฆ์ทั้งสองแห่ง

บทที่ 5 ยุคปัจจุบัน (พ.ศ. 2525-2526) กล่าวถึง คำนหลักสูตรและการสอน การบริหารงานและค่านิยมบทบาทของมหาวิทยาลัยสงฆ์ทั้งสองแห่ง

บทที่ 6 สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และขอเสนอแนะ

ในแต่ละบทจะแบ่งเนื้อหาออกเป็นตอน ๆ ในแต่ละตอนจะกล่าวถึง รายละเอียด

ของเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับมหาวิทยาลัยสงฆ์แต่ละแห่งไปโดยลำดับ จนจบเนื้อหาที่จะทำการศึกษาในบทนั้น ๆ ตอนสุดท้ายของการวิจัยจะเป็นบรรณานุกรมและภาคผนวก

ประโยชน์ที่จะได้รับจากการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้จะได้ประโยชน์ คือ

1. ผลการวิจัยทำให้ทราบข้อเท็จจริงและเป็นข้อมูลยืนยันถึงบทบาท ซึ่งมหาวิทยาลัยสงฆ์ช่วยเหลือรัฐ ในด้านการศึกษาที่มีต่อสังคมไทย
2. ผลการวิจัยจะเป็นแนวทางสำหรับผู้บริหารหรือผู้ที่เกี่ยวข้องกับมหาวิทยาลัยสงฆ์ ในการพัฒนาการศึกษาให้เหมาะสมและก้าวหน้ายิ่งขึ้น
3. ผลการวิจัยจะเป็นเอกสารประกอบการศึกษาค้นคว้าสำหรับนิสิตนักศึกษาและผู้สนใจด้านมหาวิทยาลัยสงฆ์ต่อไป
4. ผลการวิจัยนี้ เป็นการส่งเสริมและเผยแพร่มหาวิทยาลัยสงฆ์ให้เป็นที่รู้จักโดยทั่วกัน
5. ผลการวิจัยนี้ รัฐบาลและรัฐสภาไทยอาจจะใช้เป็นเอกสารประกอบการพิจารณา ในการที่จะตราพระราชบัญญัติรับรองฐานะของมหาวิทยาลัยสงฆ์ต่อไป

ศูนย์วิทยพัทธยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

